

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ»

Студента 3 курсу, 11с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Кабанцева
Олексія
Сергійовича

_____

(підпис студента)

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Міняйло
Олександр
Іванович

_____

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Головня Юлія
Ігорівна

_____

(підпис гаранта)

Київ 2022

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«11» грудня 2021 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Кабанцеву Олексію Сергійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): **«РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ»**

Затверджена наказом ректора від «10» грудня 2021 р. № 4082

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту): 24.01.2022

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження розвитку системи соціального захисту населення в Україні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку системи соціального захисту населення в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів функціонування системи соціального захисту населення в Україні.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

Вступ

Розділ 1. ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.

1.1. Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні.

1.2. Оцінка ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області.

Розділ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.

2.1. Сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та шляхи їх вирішення

2.2. Світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 10.12.2021	10.12.2021
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 20.12.2021	20.12.2021
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2022	10.01.2022
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2022	20.01.2022
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	До 21.01.2022	21.01.2022
6	Підготовка письмового відгуку на випускні кваліфікаційну роботу	До 22.01.2022	22.01.2022
7	Зовнішнє рецензування ВКР	До 22.01.2022	22.01.2022
8	Проведення попереднього захисту випускних	21-23.	21-23.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.	6
1.1. Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні.	6
1.2. Оцінка ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області.	13
Розділ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.	19
2.1. Сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та шляхи їх вирішення.	19
2.2. Світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні.	23
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Перехідний період розвитку України характеризується як складною економічною та політичною ситуацією, так і зниженням життєвого рівня населення, своєрідним «шоком», катастрофою надій та сподівань великої чисельності населення. І насамперед це стосується незахищених верств населення, до яких відносяться люди похилого віку, інваліди, багатодітні та неблагополучні родини, діти, що залишилися без піклування батьків, учасники АТО/ООС та члени їх сімей тощо. Саме такі верстви населення потребують соціальної допомоги та підтримки.

Забезпечення соціальної злагоди в країні безпосередньо пов'язане з вирішенням державою найгостріших проблем суспільства – зайнятості населення й підвищення рівня його життя. Зайнятість населення має бути гарантом у забезпеченні кожним працівником свого добробуту відповідного до трудового вкладу знань і здібностей.

У контексті основних проблем соціального захисту населення на різних інституціональних рівнях недостатньо уваги приділяється практичній реалізації теоретичних розробок захисних механізмів для суспільства, які допомагали б його громадянам адаптуватися до специфічних умов формування нових інститутів та інституціонального середовища. Саме такі особливості і зумовили актуальність нашого дослідження.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження розвитку системи соціального захисту населення в Україні. Для досягнення поставленої мети в роботі вирішено такі завдання:

- проаналізовано становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні;
- здійснено оцінку ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області;

- визначено сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та шляхи їх вирішення;
- досліджено світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку системи соціального захисту населення в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів функціонування системи соціального захисту населення в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку системи соціального захисту відображені у працях вітчизняних учених-економістів та фахівців з публічного управління та адміністрування: Н. Абакумова, Н. Борецької, В. Гейця, В. Гетьмана, О. Гупала, К. Дідківської, О. Длугопольського, Ю. Килимника, Е. Лібанової, І. Рудкевич, І. Сироти, А. Сіленко, А. Халецької, П. Шевчука та ін.

Інформаційною базою дослідження послуговували звітні дані Міністерства економіки України, Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Миколаївській області, матеріали періодичних видань та матеріали засобів масової інформації, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних учених-економістів у сфері економіки, менеджменту, публічного управління та адміністрування.

У роботі використані такі *методи наукового пізнання*: монографічний підхід (для узагальнення наукових підходів щодо сутності основних понять); метод аналізу й синтезу, індукції та дедукції (при постановці проблеми дослідження, деталізації та уточнення його предмета); економічний аналіз (при оцінюванні системи інтегральних показників соціального захисту в регіоні); економіко-статистичний аналіз (при діагностиці рівня соціально-економічної

репутації регіону); графічні методи (для візуалізації результатів дослідження) тощо.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків і пропозицій списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи становить 42 сторінок, в т.ч. 5 таблиць, 5 рисунки. Список використаних джерел містить 53 найменування, викладене на 5 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладені на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні

Основними проблемами, які виникають перед більшістю країн, як у довгостроковій, так і у короткостроковій перспективі, є побудова ефективної системи соціального захисту населення, здатної вирішувати нагальні й перманентні соціальні проблеми.

Особливо гостро постає потреба переосмислення соціальної політики в Україні, визначення чіткої мети, завдань, механізмів і етапів її реалізації. Означена проблема набуває особливої актуальності у світлі процесів нестабільності соціально-економічного розвитку держави та військового конфлікту на Сході України. Вищезначене зумовлює необхідність створення високоефективної системи соціального захисту, здатної допомогти слабким у самоствердженні і сприяти сильним у саморозвитку, закладенні міцного фундаменту тристоронніх відносин у механізмі соціального партнерства [1].

Призначення системи соціального захисту проявляється у його функціях: економічній, політичній, демографічній, соціально-реабілітаційній.

Економічна функція виявляється у наданні матеріальної підтримки громадянам у важкій життєвій ситуації, у сприянні розвитку суспільного виробництва в цілому та окремих галузей господарства, економічного піднесення, підвищення добробуту населення тощо.

Політична функція спрямована на зближення соціального рівня різних верств населення, створення умов, що забезпечують гідне життя кожній людині.

Демографічна функція сприяє стимулюванню зростання населення країни, відтворенню здорового покоління, зростанню тривалості життя громадян тощо.

Соціально-реабілітаційна функція пов'язана із задоволенням специфічних потреб для людей похилого віку та непрацездатних громадян. Вона виявляється у створенні умов, які сприяють збереженню їх правового статусу та охорони здоров'я.

Еволюція теорії та практики формування та реалізації системи соціального захисту корелює з інституційним устроєм суспільства, формами організації праці, рівнем розвитку господарства, сімейними традиціями тощо.

Елементи системи соціального захисту як державного механізму тією чи іншою мірою присутні у будь-якій державі у будь-який історичний період часу. У вітчизняній системі становлення соціального захисту нами виділено трансформаційні етапи (табл.1.1) з виокремленням інституцій, підходів та механізмів діяльності.

Таблиця 1.1.

Трансформаційні етапи системи соціального захисту населення України

Етап	Інститути	Підходи та механізми
1-й етап (1991-1993) - компенсація наслідків шоквої терапії (натуральна та грошова допомога), боротьба з бідністю	Формування мережі соціальних установ з обслуговування одиноких людей похилого віку та інвалідів, притулки для дітей, соціальна робота як професійна діяльність	Категоріальний підхід до надання екстреної допомоги найбільш уразливим верствам населення (діти, багатодітні родини, пенсіонери, біженці, демобілізовані військовослужбовці, інваліди, пенсіонери та тощо)
2-й етап (1993-1995) - створення фондів соціальної підтримки, інституційне оформлення системи соціального захисту населення	Безліч громадських організацій щодо розподілу благодійних коштів – громадський контроль за бідністю. Створюється Міністерство праці та соціального захисту населення, а потім Департамент соціального захисту. Розвивається мережа соціальних служб	Формування Фонду соціального страхування, Пенсійного фонду, Фонду зайнятості, Фонду медичного страхування, Фонду соціального захисту
3-й етап (1995-2000) - перехід до адресних форматів соціального захисту, розвиток антикризових форм соціального захисту населення	Відділи адресної допомоги, створення інформаційної системи, перехід від пасивних форм соціального захисту до активних форм.	Методичне забезпечення нового підходу щодо визначення соціальних потреб. Концепція реформування пенсійного забезпечення в Україні

		<i>Закінчення таблиці 1.1.</i>
4-й етап (2000 р. за теперішній час) - вдосконалення та трансформація функціональних блоків механізму соціального захисту, реформування системи соціального захисту основи перегляду пріоритетів політики доходів	Вдосконалення та розвиток страхової частини соціальної захисту. Формування комплексної системи пенсійного забезпечення. Неодноразове реформування органів управління соціального захисту	Монетизація пільг. Механізм індексації внаслідок інфляції. Коригування механізмів індексації.

Джерело: складено автором на основі [16,32]

В сучасних умовах конфігурація вітчизняної системи соціального захисту складалася на основі комбінування існуючих раніше (за радянських часів) і створених у ринкових умовах інституційних механізмів, що сформувалися з великої кількості різноманітних видів соціальних послуг.

Соціальний захист в Україні реалізується через матеріальне забезпечення економічно активного населення (шляхом соціального страхування); пенсійне забезпечення; соціальну допомогу найбільш вразливим категоріям; матеріальну допомогу сім'ям з дітьми; компенсації, індексації та пільги населенню; соціальне обслуговування тощо. Таким чином, соціальний захист здійснюється за допомогою соціального забезпечення та соціальної допомоги [2]. Інституційно-функціональна система фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні представлена на рис.1.1.

Основний перелік підстав для виникнення права на соціальний захист закладено в Конституції України, зокрема ст. 46 гарантує громадянам «право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних і інших джерел соціального забезпечення;

створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними» [3, с. 38].

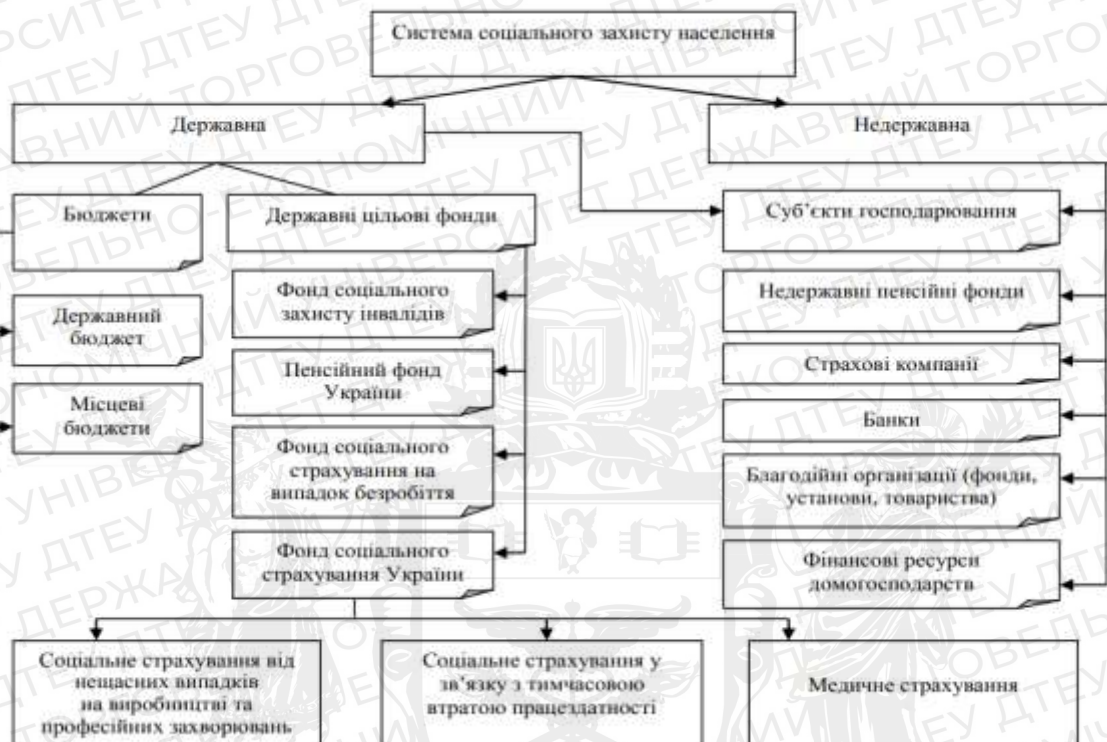

Рис. 1.1. Інституційно-функціональна система фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні

Джерело: *сформовано автором на основі [4]*

Методи фінансового забезпечення в Україні реалізуються через три основні форми соціального захисту: соціальне страхування, соціальне забезпечення та соціальну допомогу. А сам процес умовно поділяють на два етапи: 1) формування фінансових ресурсів; 2) використання фінансових ресурсів.

Головним джерелом фінансових ресурсів у соціальному захисті є ВВП, у процесі розподілу та перерозподілу якого формуються первинні та вторинні доходи інституційних секторів економіки, частина яких через сплату податків та соціальних внесків (обов'язкових чи добровільних) спрямовується на формування централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів

[4, с. 203]. Фактори, які визначають потребу у фінансових ресурсах виділені на рис. 1.2.

Незважаючи на значну кількість чинників, які прямо чи опосередковано впливають на фінансове забезпечення, все-таки найбільший вплив на потребу у фінансових ресурсах має кількість та розмір соціальних трансфертів, які існують у системі соціального захисту.

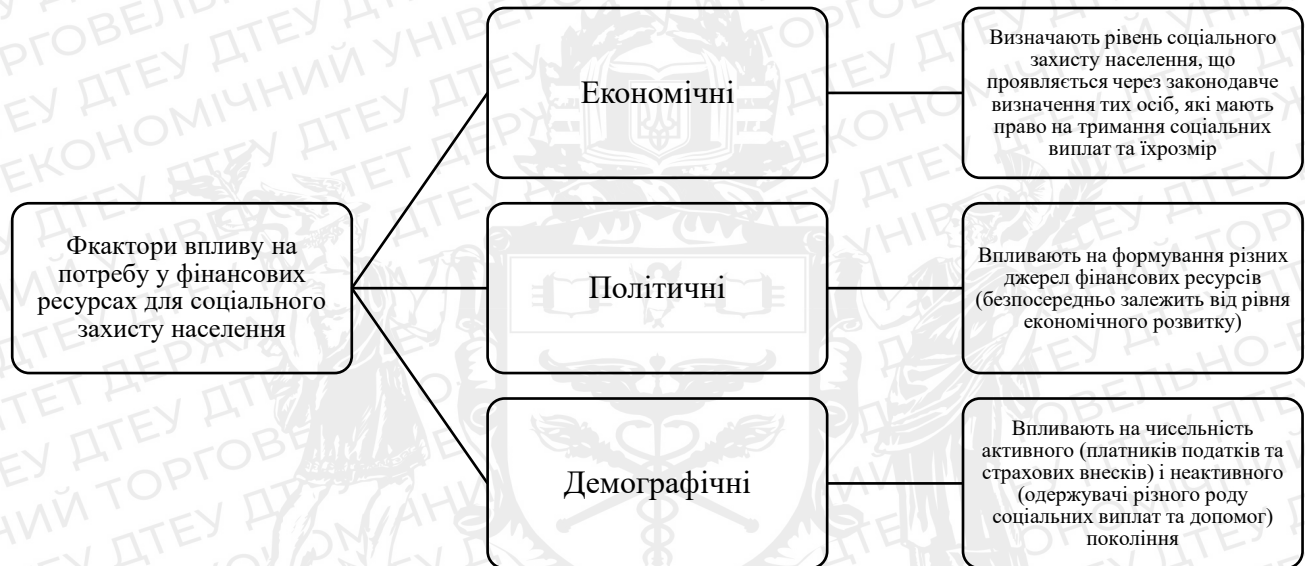

Рис. 1.2. Фактори, які впливають на потребу у фінансових ресурсах для соціального захисту населення

Джерело: *сформовано автором на основі [5]*

Основним видом соціального захисту, встановленим законодавством України, є мінімальний розмір заробітної плати. На практиці її величина ніяк не може досягти прожиткового мінімуму і ледве забезпечує виживання людини [6].

Динаміку зміни мінімальної заробітної плати у 2011-2021 рр. наведено на рис. 3.

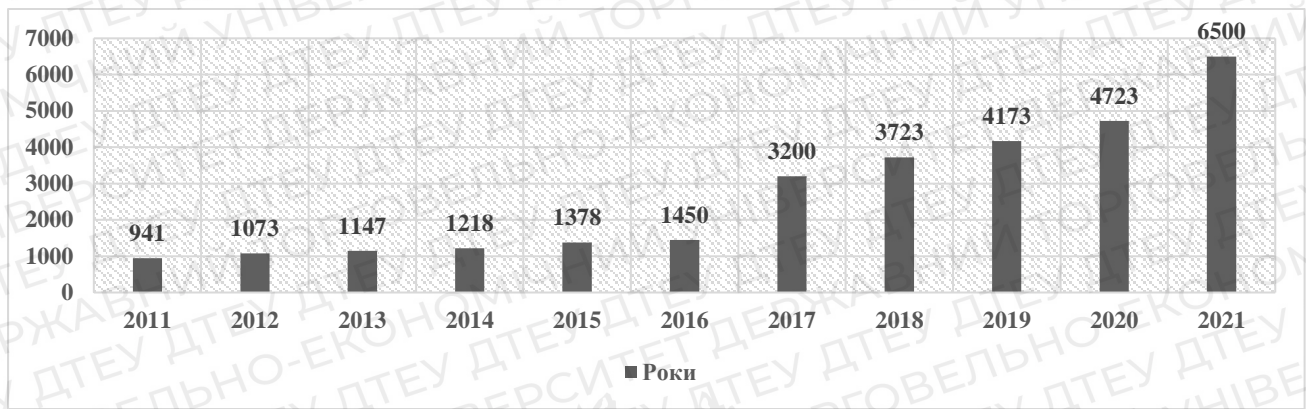

Рис. 1.3. Динаміка мінімальної заробітної плати у 2011-2021 рр. грн.

Джерело: складено автором на основі [6]

Представлена динаміка свідчить про те, що встановлений нині розмір мінімальної заробітної плати не задовольняє потреби працівника та його родини. За таких умов заробітна плата втрачає свою мотиваційну функцію щодо забезпечення відтворення робочої сили і стимулу до праці.

Зростання мінімальної заробітної плати населення України вплинуло і на соціальне забезпечення пенсіонерів. Динаміка обсягів соціального забезпечення осіб похилого віку представлена на рис. 1.4.

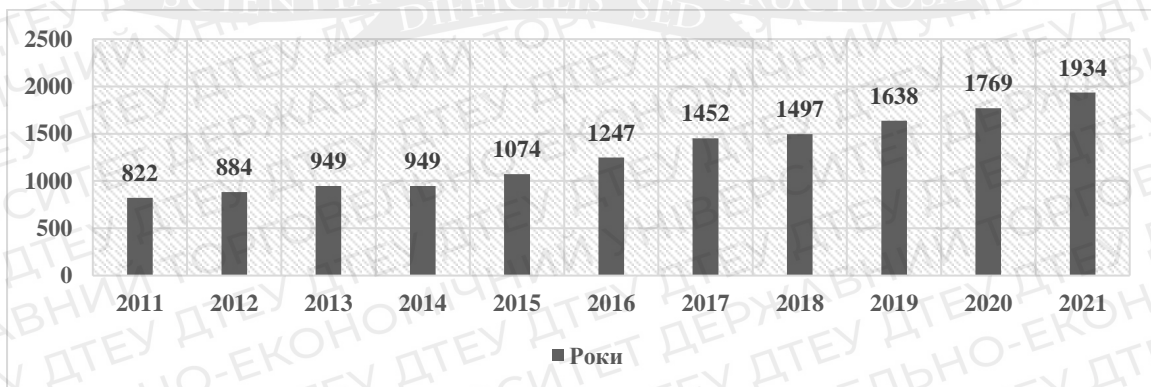

Рис. 1.4. Динаміка мінімальної пенсії за віком у 2011-2021 рр. грн.

Джерело: складено автором на основі [6]

Представлені дані свідчать, що в Україні спостерігається тенденція до збільшення як мінімальної заробітної плати, так і мінімальної пенсії. Мінімальна заробітна плата у 2021 р. порівняно з 2011 р. збільшилась на 5559

грн, основний скачок якої відбувся у 2017 р. з 1450 грн аж до 3200 (на 120,7%). Мінімальна пенсія за віком у 2021 р. порівняно з 2011 р. збільшилась на 1112 грн.

Сучасний розвиток системи соціального захисту населення в Україні характеризується неефективною системою соціальних пільг. Відповідно до чинного законодавства пільги отримують певні категорії населення незалежно від доходів та матеріального добробуту пільговика та членів його родини, оскільки пільги надаються без попередньої перевірки рівня доходів чи засобів існування, а розмір пільг встановлюється залежно від категорії отримувача.

Нині в Україні право на пільги мають 19,5 млн громадян, що складає понад третину населення України, а саме ветерани праці (близько 4,9 млн осіб), з яких осіб, які мають особливі трудові заслуги перед батьківщиною (1,1 тис.); ветерани війни (близько 3,3 млн осіб); особи які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (близько 2,1 млн); діти війни (6,7 млн); особи які мають право на пільги за професійною (службовою) ознакою (близько 1,3 млн); учасники АТО та Революції Гідності (5,4 млн); пенсіонери за віком (10,6 млн) [7]

Отже, в умовах економічної нестабільності та значного дефіциту фінансових ресурсів, зростання чисельності населення, яке потребує державної допомоги, фінансування соціальної сфери залишається актуальною проблемою, у вирішенні якої доцільно об'єднатися державі, пересічним громадянам та господарюючим суб'єктам [8]. Основними напрямками вдосконалення механізму фінансового забезпечення соціальної сфери повинні стати [9]: посилення відповідальності за нецільове використання коштів; оптимальне розмежування повноважень щодо здійснення видатків між органами влади всіх рівнів; залучення неурядових організацій до надання соціальних послуг із метою підвищення їх якості тощо.

1.2. Оцінка ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області

З метою розгляду особливостей розвитку системи соціального захисту на регіональному рівні, для дослідження нами була обрана Миколаївська область.

Стратегією розвитку Миколаївської області на період до 2027 року передбачено перетворити Миколаївщину на регіон сталого економічного зростання на основі інноваційної промисловості, розвинутого транспортно-логістичного комплексу, важливого туристично-оздоровчого, продовольчого центру країни з екологічним, високоефективним сільським господарством, комфортного та безпечного краю, де є всі умови для всебічного розвитку людини [10].

Станом на 01 січня 2021 року чисельність наявного населення області становила 1119,9 тис. осіб, у тому числі міське населення – 768,0 тис. осіб, сільське населення – 351,9 тис. осіб. Понад 50 % жителів міського населення проживають в обласному центрі – 480,1 тис. осіб; серед інших міст обласного значення найбільша чисельність населення спостерігається у м. Первомайську (64,1 тис. осіб), найменша – у м. Очаків (14,1 тис. осіб). Серед районів найбільшими за кількістю населення є Миколаївський район (651,2 тис. осіб), найменшим – Баштанський район (138,5 тис. осіб).

Рівень заробітної плати штатних працівників області характеризується позитивною динамікою. Так, у 2014 році її розмір становив – 3344 грн, у 2015 році – 3984 грн, у 2016 році – 4887 грн, у 2017 – 6709 грн, у 2018 році – 8160 грн (по Україні у 2018 році – 8865 грн). Слід відмітити, що у 2014 – 2018 роках область потрапляла до першої десятки лідерів серед регіонів України за цим показником. Середній розмір заробітної плати штатних працівників по області у листопаді 2021 року, порівняно з відповідним періодом минулого року, зріс на 14,5% та становив 13568 гривні. Зростання рівня заробітної плати зафіксовано в

усіх видах економічної діяльності. Проте, зберігається значна диференціація рівнів оплати праці як за видами економічної діяльності, так і за територіальною ознакою. Найвищу заробітну плату отримують працівники підприємств міст обласного значення: Южноукраїнська – 14997 грн, Миколаєва – 8337 грн, що значною мірою обумовлено зосередженням у цих містах переважної більшості промислових підприємств області [11].

Активно функціонує система соціального захисту в обласному центрі і представлена розгалуженою структурою осіб, які підпадають під соціально-незахищені категорії громадян (табл. 1.2). Лівову частку серед цих верств населення складають пенсіонери, учасники бойових дій, багатодітні сім'ї, отримувачі субсидій та громадяни, постраждалі від аварії на ЧАЕС

Таблиця 1.2

Соціально-незахищені категорії громадян станом на 01.01.2022 року

Категорії громадян	Заводський район	Корабельний район	Інгульський район	Центральний район	Всього по місту
Пенсіонерів (станом на 01.10.2021)	33752	22314	35039	36558	127663
у т. ч. військовослужбовців	2755	1479	2770	4127	11131
Осіб з інвалідністю внаслідок війни	177	94	136	209	616
Учасників бойових дій	1553	987	1595	2320	6455
У тому числі УБД у роки 2 світової війни та війни з імперіалістичною Японією	27	10	18	17	72
Учасники бойових дій з числа учасників АТО	1080	731	1157	1584	4552
Учасників війни	505	271	561	679	2016
Сім'ї загиблих, вдови померлих ІВВ та УБД	514	159	564	626	1863
Осіб з інвалідністю внаслідок військової служби тощо	23	16	14	8	61
<u>Всього осіб з інвалідністю загального захворювання (станом на 01.10.2021):</u>	4569	2492	4527	5026	16614
<u>1 групи</u>	346	195	369	415	1325
<u>11 групи</u>	1427	715	1275	1637	5054
<u>111 групи</u>	2796	1582	2883	2975	10236

Закінчення таблиці 1.2.

Трудового каліцтва та профзахворювання	135	132	153	121	541
Осіб з інвалідністю по зору	34	89	90	113	326
Осіб з інвалідністю з дитинства	661	477	725	685	2548
Дітей з інвалідністю до 18 років	551	389	554	600	2094
Багатодітні сім'ї	248	222	274	372	1116
Отримувачі державних допомог, а саме допомог сім'ям з дітьми, допомог малозабезпеченим сім'ям та інших...	6994	4261	6546	6236	24037
Отримувачі субсидій	7283	3537	6901	6829	24550
Громадяни, постраждалі від аварії на ЧАЕС	579	384	650	522	2135
з них: дітей	116	67	109	104	396

Джерело: складено автором на основі [12]

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» [13] у 2021 році рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) для призначення допомоги відповідно до Закону у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становить: для працездатних осіб – 35%, для дітей:– 130%; для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100% відповідного прожиткового мінімуму [14]. Структура виплат соціальної допомоги в регіоні представлена у Додатку А.

У регіоні реалізуються державні програми по наданню грошової допомоги різним верстам населення, зокрема особам з інвалідністю, ветеранам війни, жертвам нацистських переслідувань. Виконання програм та обсяги виплат представлені у Додатках Б, В.

За даними департаменту економічного розвитку та департаменту праці та соціального захисту населення протягом 2020 року субсидії на оплату житлово – комунальних послуг призначено 54269 домогосподарствам, кількість отримувачів субсидій становила 23829 домогосподарств.

У Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, перебували на обліку 108 635 осіб. Здійснено перехід фінансування субсидій та пільг на оплату житлово – комунальних послуг за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі.

У 2020 році на обліку перебували 4094 особи з числа учасників АТО, а на кінець року їх чисельність збільшилася до 4305 осіб.

З метою обліку внутрішньо переміщених осіб ведеться Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб. У 2019 році регіоні перебували на обліку 5387 внутрішньо переміщених осіб.

На обліку у 2020 році перебували 2257 громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, на кінець року їх чисельність скоротилась до 2238 осіб.

Постійно проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота з питань надання усіх видів соціальної допомоги.

Міський територіальний та районні територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) здійснюють послуги громадянам похилого віку та особам з інвалідністю, громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги за місцем проживання в умовах тимчасового або денного перебування в структурних.

Також в обласному центрі функціонує Міський центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю здійснює комплексні реабілітаційні заходи для дітей з інвалідністю, спрямовані на розвиток здібностей, створення передумов для їхньої інтеграції у суспільство.

Центром надаються послуги ранньої реабілітації (абілітації), соціальної реабілітації (абілітації), професійної орієнтації, педагогічні, соціально-побутові, психологічні, корекційно-розвиваючі, логопедичні, зоотерапія, музичний розвиток, фізичний розвиток, лікувальна фізкультура, транспортні послуги.

З метою соціального захисту бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі, на території міста функціонує Миколаївський міський центр реінтеграції бездомних осіб (далі - Центр), який є підвідомчим підрозділом департаменту праці та соціального захисту населення Миколаївської міської ради, розрахований до 50 ліжко-місць. Показники надання послуг Центром реінтеграції бездомних осіб по м. Миколаєву представлені у табл.1.3

Таблиця 1.3

Показники наданих послуг Центром реінтеграції бездомних осіб по м. Миколаєву

	Показник	Одиниці виміру	За 2020 рік	За I півріччя 2021 року
1.	Отримали послуги, з них:	особи	1462	550
2.	Надано тимчасове проживання	особи	192	99
3.	Виявлено соц. патрулем	особи	310	126
4.	Виконано ліжко-місць	ліжко/місце	13293	6462
5.	Відновлено паспортів	особи	56	11
6.	Надана реєстрація	особи	37	21
7.	Видано довідок	одиниць	358	82
8.	Призначено пенсій і держдопомог	особи	15	5
9.	Встановлена інвалідність	особи	12	5
10.	Оформлено в будинки-інтернати	особи	13	2
11.	Направлено на стаціонарне лікування	особи	67	25
12.	Видано одягу та взуття	одиниць	699	335

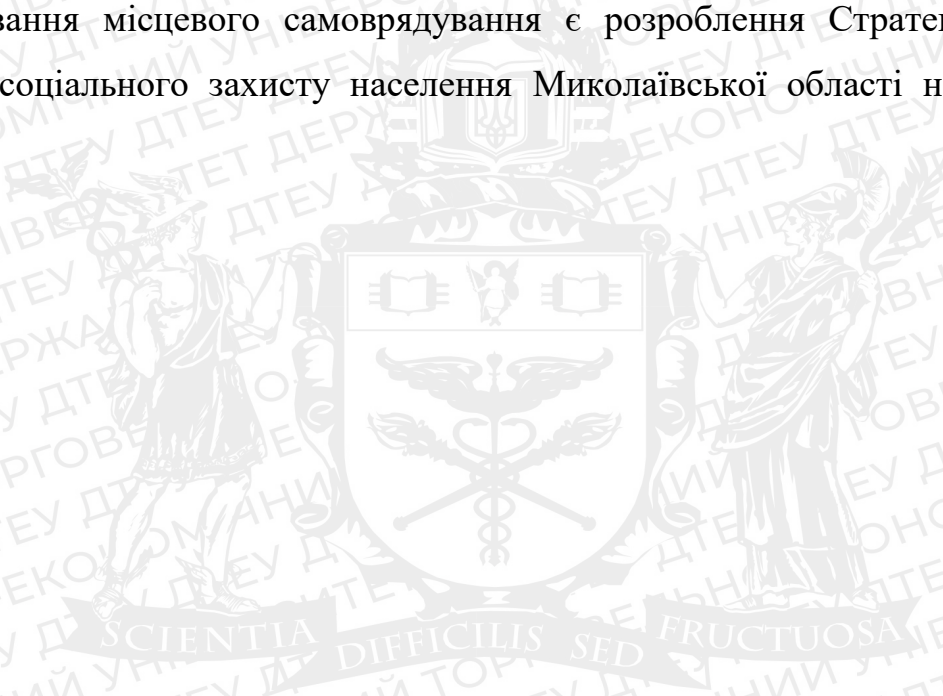
Джерело: складено автором на основі [15]

Проведений аналіз функціонування системи соціального захисту в регіоні дав можливість виділити фактори, які перешкоджають населенню отримувати якісні соціальні послуги: законодавча та нормативно-правова неврегульованість питань надання соціальних послуг, мала поінформованість населення про

специфіку надання соціальних послуг, низький рівень кваліфікації спеціалістів, небажання відвідувати соціальні установи, що пов'язане з неузгодженістю умов звернення, розгалуженістю установ та закладів, які надають послуги.

Враховуючи вищевикладене, логічним продовження роботи у напрямку розвитку системи соціального захисту в регіоні, підвищення якості соціальних послуг та впровадження ефективного механізму міжвідомчої взаємодії в умовах реформування місцевого самоврядування є розроблення Стратегії розвитку системи соціального захисту населення Миколаївської області на 2021-2026 роки.

Розділ 2.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та шляхи їх вирішення

У системі соціального захисту України накопичилася значна кількість проблем, частина з яких успадкована ще з радянських часів. Дефіцит фінансових ресурсів завжди ставить перед вибором між розвитком та споживанням. Політична нестабільність та постійні вибори (з осені 2004 р.) спонукали урядовців віддавати пріоритет споживанню. Невідкладними проблемами макроекономічної стабільності в Україні є відсутність структурних реформ, сировинна орієнтація промислового виробництва, низький рівень інноваційної активності, високий рівень інфляції, корупція, незахищеність прав власності, недосконалість законодавства. Значні коливання обмінного курсу, накопичення зовнішнього боргу, низький рівень капіталізації вітчизняних банків також стали серйозними макроекономічними потрясіннями. Сучасна фінансово-економічна криза призвела до різкого скорочення ВВП та зростання безробіття [44].

Щомісячні грошові виплати, компенсації, виплати, соціальні доплати становлять основу системи соціального забезпечення населення України та її регіонів.

Більшість населення не має чіткого уявлення про те, що таке соціальна допомога, соціальні послуги тощо. Окремі категорії населення не знають, яка допомога їх передбачена внаслідок вкрай низького ступеня поінформованості громадян про діапазон можливостей системи соціального захисту. Все це

вимагає вдосконалення форм, методів та напрямів соціального захисту населення та соціальної політики загалом [16].

На основі проведеного дослідження у розділі 1, нами були конкретизовані існуючі на даному етапі проблеми розвитку системи соціального захисту.

Основною проблемою є низький рівень фінансування відповідної сфери, який не відповідає потребам населення. Головна проблема соціальних виплат полягає в тому, що вони спрямовані на одноразову допомогу, а не стимулюють населення до виходу зі складної життєвої ситуації (рис.2.1)

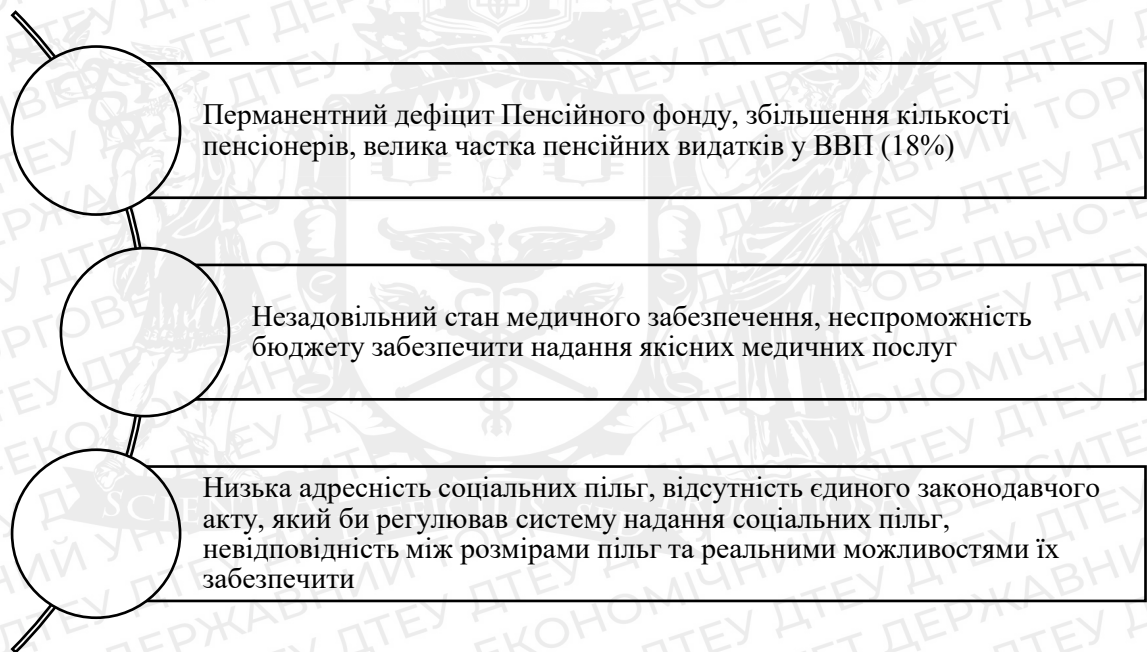

Рис. 2.1. Проблеми фінансування соціального захисту населення України
Джерело: узагальнено автором на основі [17]

Важливою проблемою сьогодення є також незавершеність соціальної реформи, відсутність політичної волі та політичного розуміння необхідності поглиблення та завершення соціальної, в першу чергу, пенсійної реформи. Причиною цього явища є хронічний дефіцит бюджету пенсійних та інших фондів, та не ефективно або не його використання. Також в системі соціального забезпечення є велика низка проблем наступного характеру: низька адресність соціальних пільг; невідповідність між розмірами пільг та реальними

можливостями їх забезпечити; залишкове фінансування медичного забезпечення, що не дозволяє підтримувати систем медичного захисту на належному рівні.[48, 51]. Шляхи вирішення проблем соціального захисту населення України запропоновані у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Шляхи вирішення проблем соціального захисту населення України

Проблеми соціального захисту населення в Україні	Пропозиції щодо вирішення
Низька адресність соціальних пільг	Відхід від категоріального принципу надання пільг і орієнтація пільг на конкретну людину. З'ясування рівня доходів людини, яка претендує на пільгу, і надання пільги тільки у разі, якщо її дохід є нижчим за середній
Невідповідність між розмірами пільг та реальними можливостями їх забезпечити	Заборона на введення нових пільг, законодавче встановлення конкретного джерела фінансування для кожного виду пільг, введення обмеження «одна людина – одна пільга»
Дефіцитність Пенсійного фонду	З метою зменшення видаткової частини Пенсійного Фонду ввести максимальний розмір пенсії за віком, детінізація заробітної плати, що дозволить збільшити базу для нарахування пенсійних внесків
Залишкове фінансування медичного забезпечення	Запровадження обов'язкового медичного страхування, що дозволить зменшити навантаження на державний бюджет та водночас обмежити можливість покривати інші бюджетні видатки за рахунок видатків на охорону здоров'я

Джерело: складено автором

Соціальний захист населення повинен відбуватися в рамках Державної стратегії подолання бідності та Стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, які повинна враховувати наступні першочергові напрями [36,46]:

1. Підвищення ефективності соціальної допомоги нужденним громадянам за рахунок посилення адресного підходу та впровадження нових технологій:

1.1. Удосконалення системи соціальної підтримки громадян з урахуванням зміни норм законодавства та застосування критерію адресності та

принципу потреби: послідовний та системний перехід до застосування принципу потреби при наданні громадянам заходів соціальної підтримки; розширення адресності соціальних виплат із допомогою соціального договору; впорядкування вимог щодо присвоєння на території регіону окремих пільгових статусів, уточнення складу ініціативних заходів соціальної підтримки та умов їх надання;

1.2. Своєчасне та якісне виконання державних повноважень щодо соціальної підтримки громадян: забезпечення нужденним громадянам похилого віку, інвалідам, сім'ям з дітьми, громадянам, які потрапили у скрутну життєву ситуацію, гарантованих державою та регіоном соціальних зобов'язань;

1.3. Формування доступного середовища для інвалідів та інших мало мобільних груп населення, підвищення рівня та якості їх життя: підвищення рівня доступності об'єктів та якості послуг у пріоритетних сферах життєдіяльності інвалідів та інших мало мобільних груп населення за рахунок оснащення соціально значущих об'єктів зовнішніми пандусами, вхідними групами, підйомними пристроями та автономними ліфтами, системами з дублюючими світловими пристроями, інформаційними табло з тактильною просторово-рельєфною інформацією та іншим обладнанням, облаштування зон надання послуг та прилеглих територій; підвищення доступності та якості реабілітаційних послуг для інвалідів та дітей-інвалідів; інформаційно-методичне та кадрове забезпечення системи реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів; розвиток соціального партнерства з громадськими організаціями, створення інституту соціального супроводу сімей, які мають дітей-інвалідів, розвиток програм із запобігання соціальному сирітству та підтримці сімей, які виховують дітей-інвалідів та дітей групи ризику; підвищення кваліфікації та методичне забезпечення спеціалістів установ, які надають реабілітаційні послуги інвалідам та дітям-інвалідам.

2. Підвищення якості та доступності надання послуг із соціального обслуговування громадян похилого віку, інвалідів, включаючи дітей-інвалідів, сімей та дітей: підвищення якості послуг із соціального обслуговування; розвиток форм та методів соціальної реабілітації громадян похилого віку та інвалідів; розвиток стаціонарно замінних технологій, зміцнення матеріально-технічної бази установ системи соціального обслуговування населення; розвиток сектора недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг, розширення ними спектру послуг та охоплення громадян; залучення волонтерів до вирішення питань соціального характеру

3. Розвиток активного діалогу з громадянським суспільством: проведення незалежної оцінки якості роботи установ соціального обслуговування; зміцнення взаємодії із засобами масової інформації з метою роз'яснення громадянам їхніх прав та соціальних гарантій, формування іміджу галузі; наявність актуалізованої інформації на сайтах органів соціального захисту населення та установ соціального обслуговування у мережі Інтернет; зміцнення соціального партнерства з некомерційними організаціями, зокрема з громадськими організаціями ветеранів, інвалідів тощо.

Досягнення очікуваних результатів реалізації запропонованих заходів дозволить підвищити стійкість системи соціального захисту населення у частині виправдання соціальних очікувань на доступне отримання якісних державних та соціальних послуг та зрештою підвищить задоволеність населення якістю життя.

2.2. Світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні

Забезпечення ефективності політики соціального захисту передбачає створення відповідного механізму її реалізації, що включає комплекс встановлених державою методів, засобів та важелів з відповідним

регулюванням та забезпеченням їх впливу на рівні соціального захисту та соціального забезпечення громадян.

У цьому контексті важливого значення набуває вивчення досвіду зарубіжних країн, де реалізація соціальної політики є дієвою і має позитивні результати. Зокрема, актуальним для України є досвід країн Європейського Союзу, враховуючи законодавчо закріплені євроінтеграційні пріоритети розвитку держави [18].

Як засвідчує європейська практика, система соціального захисту населення у демократичному суспільстві ґрунтується на трьох складових: вільній ринковій економіці, представленій підприємницьким сектором, демократично обраній владі і добровільних громадянських інститутах, що включають, насамперед, неурядові організації (незалежний сектор). Ці три сили, що є основою сучасного суспільства, можуть виконувати свої завдання лише за умови ефективного взаємного співробітництва [19]. Сучасні підходи до здійснення політики соціального захисту деяких європейських країн із соціально-орієнтованою економікою узагальнені у табл. 2.2.

Незважаючи на досягнутий за останні роки прогрес у розширенні соціального захисту у багатьох країнах світу, після поширення пандемії COVID-19 окремі країни стикаються з серйозними викликами у розвитку соціального забезпечення. Перш за все це соціальний захист дітей, населення у працездатному віці, осіб похилого віку, стан системи охорони здоров'я тощо.

Заходи соціального захисту у відповідь на COVID-19 повинні зберігатися доти, доки криза не мине і не почнеться повноцінне відновлення. Це вимагатиме подальших інвестицій у систему соціального захисту з метою підтримки рівня життя, забезпечення справедливого доступу до вакцин та послуг охорони здоров'я, запобігання подальшого економічного спаду.

Таблиця 2.2.

Характеристика систем соціального захисту в країнах Європи

Країна	Фінансування	Основні характеристики
Німеччина	Внески застрахованих осіб найманої праці та роботодавців, з державного бюджету, а також унаслідок комбінації обох видів фінансування.	<ul style="list-style-type: none"> • центральне місце займає соціальне страхування; • держава створює правову основу та здійснює правовий нагляд та перевірки діяльності органів соціального захисту; • передбачені механізми соціальної допомоги, яка надається в разі, якщо всі види страхових соціальних виплат вичерпано.
Франція	Страхові внески працівників і роботодавців	<ul style="list-style-type: none"> • розгалужена система професійно-галузевих схем соціального страхування; • розвинена система сімейних виплат, що стала результатом тривалої еволюції; • вагома роль додаткових систем соціального захисту, особливо у галузі пенсійного й медичного страхування
Велика Британія	Національна охорона здоров'я - на 90% із державного бюджету, національне соціальне страхування – зі страхових внесків найманих працівників і підприємців	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність спеціальних, організаційно оформлених інститутів, що займаються страхуванням конкретних видів соціальних ризиків, оскільки всі програми соціального захисту об'єднані в межах єдиної системи соціального захисту
Італія	Змішана система	<ul style="list-style-type: none"> • незадовільний захист від ризиків людей, які з різних причин опинилися без жодних прибутків; • асиметрична структура соціальних видатків (найбільшу частину соціальних видатків становить пенсійне забезпечення, тоді як на підтримку сім'ї, материнства, освіти й політику зайнятості витрачаються порівняно незначні кошти); • високий рівень державної заборгованості, яка обмежує фінансову свободу держави у соціальній сфері; • недостатня відповідальність як соціальних органів, так і отримувачів соціальних послуг і виплат щодо основних принципів системи соціального страхування

Джерело: узагальнено автором на основі [19,30]

Не повинно бути спокуси повернутися до бюджетної консолідації з метою покриття величезних державних витрат, спричинених пандемією COVID-19.

Попередні кризи показали, що жорстка економія залишає глибокі соціальні шрами і завдає шкоди вразливим верствам суспільства. І навпаки, прагнення забезпечити орієнтоване на людину відновлення, дозволяє створювати робочі місця та узгоджується відповідно з медичними, соціальними, екологічними та кліматичними цілями, а також може сприяти стабільності доходів, створенню робочих місць та зміцненню згуртованості суспільства, розширенню податкової бази та фінансування соціального захисту [20, 27, 29].

Враховуючи особливості існуючої вітчизняної практики та досвід країн Європи, доцільно окреслити основні напрями розвитку системи соціального забезпечення в Україні в умовах пандемії COVID-19 [30,31,36,46]:

- побудова механізму соціального захисту населення з урахуванням системо утворюючого фактору, втіленого у сукупності суспільних цілей та інтересів громадян;
- всебічна підтримка економічно активного населення, створення умов для його самореалізації, утвердження відповідної мотивації продуктивної праці, вжиття ефективних заходів щодо підвищення платоспроможного попиту населення;
- зміщення акцентів у вирішенні проблем соціального захисту з центральних державних структур на регіональні, підвищення ролі недержавних громадських організацій у реформуванні системи соціального захисту населення;
- скорочення переліку соціальних виплат, відмова від надання тих видів допомоги, які не дають очікуваного соціального ефекту;
- запровадження системи раннього виявлення осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; модернізація системи їх соціального обслуговування, підвищення адресності та якості надання соціальних послуг за місцем проживання;

- реалізація соціальних програм на основі застосування їх належного наукового забезпечення, соціальної експертизи і моніторингу;
- зменшення монополізації держави на ринку соціальних послуг, поступове запровадження переходу громадян до недержавного соціального страхування;
- використання у системі соціального захисту найефективніших його форм та методів, раціонального співвідношення адресності і без адресності з урахуванням матеріального становища особи, сім'ї, окремих соціальних груп населення;
- спрощення системи адміністрування пільг та обліку категорій громадян, які мають право на отримання соціальних пільг;
- суттєве вдосконалення системи міжбюджетних трансфертів на фінансування
- видатків у сфері соціального захисту та соціального забезпечення (в частині спрямування більшої частини бюджетного фінансування на надання соціальних послуг у громадах і скорочення громіздкої системи бюджетних установ стаціонарного типу);
- підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування, координації їхніх дій, запровадження інтегрованої системи надання соціальних послуг сім'ям та особам, які цього потребують, на основі уніфікованих мінімальних стандартів та єдиних технологій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження у випускній кваліфікаційній роботі зроблено такі висновки:

1. Доведено що, в умовах економічної нестабільності та значного дефіциту фінансових ресурсів, відбувається зростання чисельності населення, яке потребує державної допомоги, фінансування соціальної сфери залишається актуальною проблемою, у вирішенні якої доцільно об'єднатися державі, пересічним громадянам та господарюючим суб'єктам. Основними напрямками вдосконалення механізму фінансового забезпечення соціальної сфери повинні стати: посилення відповідальності за нецільове використання коштів; оптимальне розмежування повноважень щодо здійснення видатків між органами влади всіх рівнів; залучення неурядових організацій до надання соціальних послуг із метою підвищення їх якості тощо.
2. Проведений аналіз функціонування системи соціального захисту в Миколаївському регіоні дав можливість виділити фактори, які перешкоджають населенню отримувати якісні соціальні послуги: законодавча та нормативно-правова неврегульованість питань надання соціальних послуг, мала поінформованість населення про специфіку надання соціальних послуг, низький рівень кваліфікації спеціалістів, небажання відвідувати соціальні установи, що пов'язане з неузгодженістю умов звернення, розгалуженістю установ та закладів, які надають послуги. Враховуючи вищевикладене, логічним продовження роботи у напрямку розвитку системи соціального захисту в регіоні, підвищення якості соціальних послуг та впровадження ефективного механізму міжвідомчої взаємодії в умовах реформування місцевого самоврядування є

розроблення Стратегії розвитку системи соціального захисту населення Миколаївської області на 2021-2026 роки.

3. Встановлено, що важливою проблемою сьогодення є також незавершеність соціальної реформи, відсутність політичної волі та політичного розуміння необхідності поглиблення та завершення соціальної, в першу чергу, пенсійної реформи. Причиною цього явища є хронічний дефіцит бюджету пенсійних та інших фондів, та не ефективно або не його використання. Також в системі соціального забезпечення є велика низка проблем наступного характеру: низька адресність соціальних пілг; невідповідність між розмірами пілг та реальними можливостями їх забезпечити; залишкове фінансування медичного забезпечення, що не дозволяє підтримувати систем медичного захисту на належному рівні.
4. Світовий досвід розвитку соціального захисту населення доводить, що на ефективність системи впливають два основні чинники – адекватність формального інституціонального середовища і стабільний рівень ресурсного забезпечення. Метою України є розвиток комплексної системи соціального захисту, формування якої повинно здійснюватися у кілька етапів: спочатку забезпечити мінімальний набір базових виплат соціального страхування для всіх категорій населення, тобто мінімальний пакет соціального забезпечення. Пріоритетами при цьому є надання базового захисту доходів і доступного медичного страхування. Після реалізації таких фундаментальних заходів можна переходити до побудови наступних рівнів соціального захисту залежно від подальшого економічного розвитку та розширення фінансових можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлова Л.О. Інституційне середовище здійснення політики соціального захисту населення в Україні / Л.О. Павлова // Вісн. Львів. ун-ту. – Львів, 2012. – Вип. 48. – С. 227–235. – (Сер. економічна.)
2. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. Економіка та держава. 2019. №8. С. 35-40. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.8.35>.
3. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія. Умань: СПД Сочінський, 2016. 496 с.
4. Смирнова І. І., Лихошва О. Ю., Рак Н. В., Горієва Л. А. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2020. №3 (61). С. 205-212.
5. Огінська А. Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. Економіка та держава: науково-практичний журнал. 2018. № 4, квітень. С. 131-136.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Клименко А. Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. Теорія і практика правознавства. 2017. Вип. 2 (12). С. 1-10.
8. Чугунов, І. Я.; Насібова, О. В. Фінансовий потенціал системи соціального захисту населення. Sciences of europe, 2021, 62-73.
9. Насібова О. В. Фінансовий механізм соціального захисту як інструмент регулювання рівня життя населення. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 10. С. 48–54.
10. Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року. URL:<https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/strategiya-rozvytku-mykolayivskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
11. Миколаївський обласний центр зайнятості.

- URL:<https://mik.dcz.gov.ua/analytics/45>
12. Департамент праці та соціального захисту населення Миколаївської міської ради. URL:<http://sotsdepart.mk.ua/>
  13. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України № 1158-IX від 29.01.2021. Редакція від 31.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
  14. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 № 1768-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 35, ст. 290. Редакція від 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text>
  15. Програма економічного і соціального розвитку м. Миколаєва на 2021 рік URL:<https://mkrada.gov.ua/content/programi-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku-mmikolaeva-na-20152018-roki.html>
  16. Сьомкіна, І. С., Шабаєва, Н. С. (2021). Сутність і особливості соціального захисту населення в українській ретроспективі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, (6(344) Ч.1), 103–110.
  17. Пліско, Є. Ю., Цокало, В. Ф. (2021). Політика соціального забезпечення та діяльності соціальних служб України. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, (1 (339) Ч. 2), 72-79.
  18. Колосовська І.І. Сучасні підходи у реформуванні соціальної політики держави як регулятора розвитку соціальної сфери. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 43. С. 152–158.
  19. Коваль О. Досвід соціального захисту та роль організацій в Польщі [Електронний ресурс] / О. Коваль. — Режим доступу : <http://lawngo.net/?itemid=523>.
  20. Полякова, А., Горбова, Ю. С., & Горбова, Ю. С. (2021). Вплив COVID-19 на соціальний захист в Україні.
  21. Пліско, Є. Ю., & Цокало, В. Ф. (2021). Політика соціального забезпечення та діяльності соціальних служб України. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, (1(339) Ч.2), 72–79.

22. Данилюк О. І. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації. Ефективна економіка. 2019. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7056>
23. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз // Економіка та держава: науково-практичний журнал / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України; ТОВ «Ред. журн. «Економіка та держава»; редкол.: Федоренко В.Г., Кучеренко Г.Б., Амоша О.І. [та ін.]. – Київ, 2018. – № 4, квітень. – С. 131-136.
24. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: Монографія / М.І. Мальований – Умань: СПД Сочінський, 2016. – 496 с.
25. Сотнікова, Ю. В. (2021). Класифікація видів та форм соціального захисту в Україні.
26. Білик О. І. Побудова системи оцінювання рівня соціального забезпечення населення / О. І. Білик // Публічне управління та митне адміністрування. – 2020. – №4. – С. 21–25.
27. Стратегічний план діяльності Міністерства соціальної політики України на 2021 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2022–2023 рр.): наказ Міністерства соціальної політики України від 26.10.2021 р. № 30. URL: www.msp.gov.ua/documents/5959.html.
28. Кропивницький М.О. Бюджетне та позабюджетне фінансування соціального забезпечення громадян України: адміністративно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. 254 с.
29. Bilyk O. Formation of a system of public management of social risks / Olena Bilyk // Socio World-Social Research & Behavioral Sciences – 2020 -№2. – 2-19 – Retrieved from: <https://zenodo.org/record/4471164#.YFncX68zbIU>.
30. Медяник В.А. Організаційно-правові засади державної соціальної політики в Україні : монографія. Запоріжжя : ВД «Гельветика», 2021. 406 с.
31. Медяник В.А. Стан адміністративно-правового регулювання сучасної доктрини соціальної політики. Прикарпатський юридичний вісник. 2021. № 2(37). С. 71–74.

32. Ніколаєць К.М. Соціальна політика в Україні (у 90-х роках ХХ ст.): монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 296 с.
33. Добрева Н., Борщук Є., Корецька Т. Концептуальні основи формування соціальної політики в сучасних умовах функціонування економічної системи України. Ефективність державного управління. 2015. № 44. С. 73–79.
34. Смагло О. В. Соціальна політика: реалії та перспективи. Причорноморські економічні студії. 2019. № 38-2. С. 72. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_2_2019/16.pdf.
35. Руженецький М.М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: [монографія] / М.М. Руженецький – К. ІПК ДСЗУ, 2013.- 318 с.
36. Гендерні аспекти у сфері соціального забезпечення в Україні Верховод, І. С. та Леушина, О. А. та Худяк, К. В. (2021) Гендерні аспекти у сфері соціального забезпечення в Україні. In: The 6th International scientific and practical conference “Fundamental and applied research in the modern world”, 20-22 January 2021, Boston, USA.
37. Баранник Л.Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення в умовах економічних перетворень: автореф. дис. ... д-ра економ.наук. Київ, 2014. 35 с.
38. Василик О.М. Соціальний захист населення як важлива складова публічного адміністрування. Інновації: аспекти управління, виробництва, сфери обслуговування: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 28 березня 2019 року. Тернопіль : ПП Паляниця В.А. 2019. С. 17–18.
39. Гудзь А.О. Система соціального захисту України та місце в ній недержавного соціального забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 106–109.
40. Денисенко К.В. Державна політика у сфері соціального захисту: аналіз понятійно-категоріального апарату. Ефективність державного управління. 2017. Вип. 2. Ч. 1. С. 95–101.

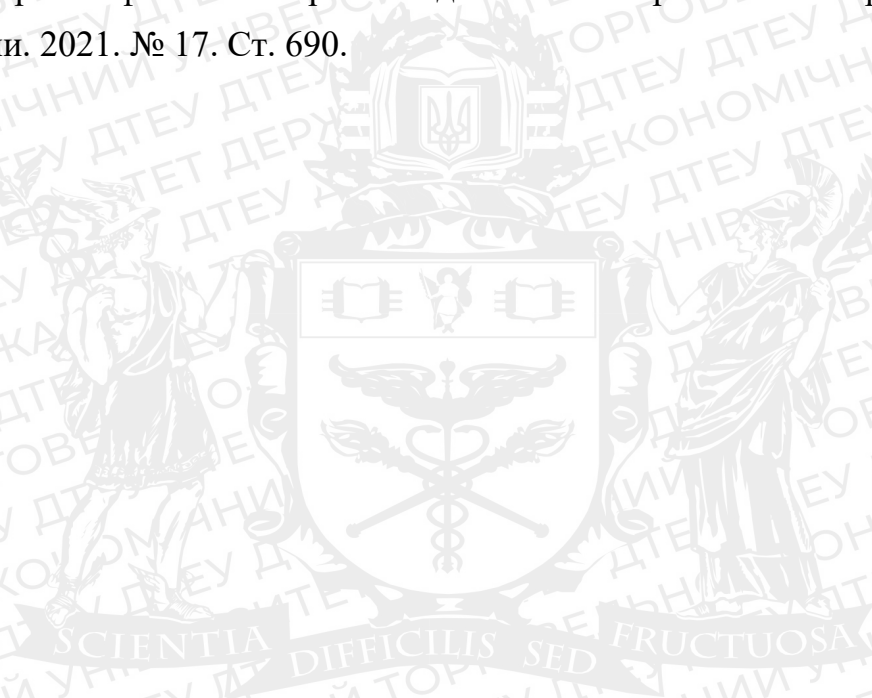
41. Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 568–572
42. Золотоноша О.В. Організаційно-правові засади публічного адміністрування у сфері економіки на місцевому рівні : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Київ. 2016. 17 с.
43. Кір'ян Т.М., Пасічник Ю.В. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери: монографія / За ред. д.ф, проф. Т.М. Кір'ян. В-во Чабаненко Ю. 2016. 398 с.
44. Клименко А.Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. Теорія і практика правознавства. 2017. Вип. 2. С. 1–10.
45. Кравченко М.В. Захист соціальний. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.- ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.- ред. колегія : М.М. Іжа (співголова), В.Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. 648 с.
46. Ліжевський А.Л. Змістовно-понятійна характеристика принципів публічного адміністрування у сфері соціального захисту. Держава та регіони. Серія «Право». 2021. № 3. С. 56–60
47. Павлюк К.В., Степанова О.В. Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні. Фінанси України. 2012. № 6. С. 15–29.
48. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III. Офіційний вісник України. 2000. № 26. Ст. 1078.
49. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-III. Офіційний вісник України. 2000. № 50. Ст. 2146.
50. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-IV. Офіційний вісник України. 2004. № 24. Ст. 1579.
51. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-

сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV. Офіційний вісник України. 2005. № 4.

Ст. 189.

52. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 94. Ст. 2709.

53. Про затвердження Методики верифікації житлових субсидій: Наказ Міністерства фінансів України від 27.10.2020 р. № 641. Офіційний вісник України. 2021. № 17. Ст. 690.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Структура виплат соціальної допомоги

Вид допомоги	К-ть отримувачів, осіб		Нараховано, тис.грн.		Профінансовано, тис.грн.		Заборгованість, тис. грн.		Затверджено на рік тис. грн.	
	в 2020 р.	на 01.12. 2021р.	в 2020 р.	на 01.12. 2021р.	в 2020 р.	на 01.12. 2021р.	на 01.01.2 021р.	на 01.12.2 021р.	2020 р	2021р
Всього по державним допомогам:	26 114	24 350	586 795,0	506 131,8	586 795,1	506 131,8	0,0	0,0	559 279,1	598 068,5
Надання допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами	1 861	1 780	3 525,0	3 782,8	3 525,0	3 782,8	0,0	0,0		
Надання допомоги при народженні дитини	10 034	9 320	148 997,7	127 549,3	148 997,7	127 549,3	0,0	0,0		
Надання допомоги при усиновленні дитини	35	28	578,8	399,0	578,8	399,0	0,0	0,0		
Надання допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування	436	399	30 657,4	30 726,4	30 657,4	30 726,4	0,0	0,0		
Надання допомоги на дитину одинокій матері	1 416	1 075	65 270,3	18 818,2	65 270,3	18 818,2	0,0	0,0		
Надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям	2 423	1 674	69 041,6	81 635,1	69 041,6	81 635,1	0,0	0,0		
Надання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю	0	0	0,0	1 706,1	0,0	1 706,1	0,0	0,0		
Надання тимчасової державної допомоги дітям	4 665	4 664	119 860,1	128 369,0	119 860,1	128 369,0	0,0	0,0		
Відшкодування послуги з догляду за дитиною до трьох років "муніципальна няня"	181	127	2 680,1	2 417,0	2 680,1	2 417,0	0,0	0,0		
Виплата державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною" та оплату послуг із здійснення патронату над дитиною та	171	219	35 420,4	4 657,7	35 420,4	4 657,7	0,0	0,0		

виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя										
Надання допомоги по догляду за особами з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу	30	33	8 908,1	9 051,3	8 908,1	9 051,3	0,0	0,0		
Надання державної соціальної допомоги особам, які не мають право на пенсію, та особам з інвалідністю, державної соціальної допомоги на догляд	807	704	19 508,4	17 769,6	19 508,4	17 769,6	0,0	0,0		
Виплата державної соціальної допомоги на догляд одиноким пенсіонерам, яким виповнилося 80 років	2091	2164	43 110,1	44 351,4	43 110,1	44 351,4	0	0		
Надання щомісячної компенсаційної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку	69	375	352,9	2 152,2	352,9	2 152,2	0	0		
Надання тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату	251	184	113,6	75,5	113,6	75,5	0	0		
Надання допомоги на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність	438	358	6 391,3	6 180,7	6 391,3	6 180,7	0	0		
Надання допомоги на дітей які виховуються у багатодітних сім'ях	7	9	90,0	175,6	90,0	175,6	0	0		

ДОДАТОК Б

**ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ПО НАДАННЮ ДОПОМОГ ТА
КОМПЕНСАЦІЙ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ
станом на 01.01.2022**

Назва програми	Забезпечено у 2020 році		Розмір виплати у 2021 році	Забезпечено у 2021 р.	
	кількість	сума, тис. грн		кількість	сума, тис. грн
	244,7	2936,3		42	
Виплачено особам з інвалідністю війни грошової компенсації замість санаторно-курортного лікування	105	52,30	особам з інвалідністю 2 світової війни I, II групи - 619 грн, особам з інвалідністю 2 світової війни III групи - 464 грн	57	31,30
Виплачено особам з інвалідністю загального захворювання грошової компенсації замість санаторно-курортного лікування	22	8,00	особам з інвалідністю з/з I, II групи - 464 грн, особам з інвалідністю з/з III групи - 310 грн	19	7,70
Виплачено на придбання путівок особам з інвалідністю	85	913,40		89	1074,30
Виплачено на придбання ТЗР для осіб з інвалідністю	7207	27235,10		375	6262,30
Одноразова матеріальна допомога особам з інвалідністю	46	38,70	884,50	55	50,80
Одноразова матеріальна допомога непрацездатним малозабезпеченим особам	97	82,10	884,50	131	118,60
Матеріальна допомога матерям-героїням	5	105,10		4	90,80
Матеріальна допомога особам, постраждалим від торгівлі людьми	0	0,00		2	14,50
Довічні державні стипендії	4	50,30	1769,00	2	39,50
Компенсаційні виплати на бензин, ремонт, техобслуговування автотранспорту та транспортне обслуговування	503	223,20	Бензин - 142,50 грн. на 1 півріччя, транспортне обслуг. - 187,84 грн. на 1 півріччя	469	253,70
Встановлення телефонів особам з інвалідністю I та II групи	0	0,00	84,0 грн.	1	0,10

ДОДАТОК В

**Виконання програми по наданню разової грошової допомоги ветеранам війни,
жертвам нацистських переслідувань**

Назва програми	Забезпечено у 2020 році		Розмір виплати в 2021 році	Забезпечено у 2021 році	
	кількість	сума		кількість	сума
Щорічна разова грошова допомога ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань	15057	18911,60	особам з інвалідністю війни I групи —4421 гривень; особам з інвалідністю війни II групи — 3906 гривень; особам з інвалідністю війни III групи — 3391 гривень; учасникам бойових дій-1491 грн.; членам сімей загиблих-966 грн.; учасникам війни та колишніх в'язнів-612 грн.	13777	19508,00

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

**«РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ»**

Студента 3 курсу, 11с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Кабанцева
Олексія
Сергійовича

_____
(підпис студента)

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Міняйло
Олександр
Іванович

_____
(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Головня Юлія
Ігорівна

_____
(підпис гаранта)

Київ 2022

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків і пропозицій списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи становить 38 сторінок, в т.ч. 5 таблиць, 5 рисунки. Список використаних джерел містить 30 найменування, викладене на 3 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладені на 4 сторінках.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження розвитку системи соціального захисту населення в Україні.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- проаналізовано становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні;
- здійснено оцінку ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області;
- визначено сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та шляхи їх вирішення;
- досліджено світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку системи соціального захисту населення в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів функціонування системи соціального захисту населення в Україні.

Для вирішення визначених завдань, у процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: монографічний підхід (для узагальнення наукових підходів щодо сутності основних понять); метод аналізу й синтезу, індукції та дедукції (при постановці проблеми дослідження, деталізації та уточнення його предмета); економічний аналіз (при оцінюванні системи інтегральних показників соціального захисту в регіоні); економіко-статистичний аналіз (при діагностиці рівня соціально-економічної репутації регіону); графічні методи (для візуалізації результатів дослідження) тощо.

У першому розділі розкриваються сутнісні характеристики становлення та розвитку системи соціального захисту населення в Україні, а також здійснюється оцінка ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області.

У другому розділі розглядаються сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та

пропонуються шляхи їх вирішення. Також досліджується світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні.

Одержані результати можуть бути використані при удосконаленні системи соціального захисту населення на державному та регіональному рівнях

Анотація

У випускній кваліфікаційній роботі висвітлені особливості розвитку системи соціального захисту населення в Україні, проаналізовано ефективність соціального захисту в Миколаївській області, викладено пропозиції щодо удосконалення системи соціального захисту населення на державному та регіональному рівнях з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: соціальна політика, соціальний захист, пільги, вразливі категорії населення, допомога.

Summary

The final qualifying work highlights the features of the social protection system in Ukraine, analyzes the effectiveness of social protection in the Mykolayiv region, proposals for improving the social protection system at the state and regional levels, taking into account foreign experience.

Key words: social policy, social protection, benefits, vulnerable groups, assistance.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Кабанцев Олексій Сергійович, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«24» січня 2022 року

(підпис)

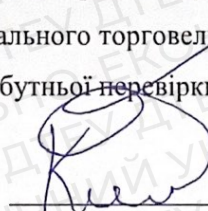
Згода

Я, Кабанцев Олексій Сергійович, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ” несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Київського національного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

« 24 » січня 2022 року

Підпис

(Кабанцев О.С.)

Прізвище, ініціали

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу
студента 4 курсу ФЕМП КНТЕУ освітнього ступеня бакалавр
спеціальності 074 «Публічне управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне управління та адміністрування»
Кабанцева Олексія Сергійовича
на тему «Розвиток системи соціального захисту
населення в Україні»

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота Кабанцева Олексія Сергійовича характеризується актуальністю. У контексті основних проблем соціального захисту населення на різних інституціональних рівнях недостатньо уваги приділяється практичній реалізації теоретичних розробок захисних механізмів для суспільства, які допомагали б його громадянам адаптуватися до специфічних умов формування нових інститутів та інституціонального середовища. Саме такі особливості і зумовили актуальність нашого дослідження.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій списку використаних джерел. Наповнення параграфів повністю відповідає назвам розділів та затвердженій темі. Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», всі розділи виконано з дотриманням діючих стандартів.

У першому розділі розкриваються суттєві характеристики становлення та розвитку системи соціального захисту населення в Україні, а також здійснюється оцінка ефективності функціонування системи соціального захисту в Миколаївській області.

У другому розділі розглядаються сучасні проблеми розвитку системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції та пропонуються шляхи їх вирішення. Також досліджується світовий досвід функціонування системи соціального захисту населення та можливості його використання в Україні.

Одержані результати можуть бути використані при удосконаленні системи соціального захисту населення на державному та регіональному рівнях

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним, самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблематики. Висновки та рекомендації, що сформульовані в роботі, є цілком обґрунтованими.

Випускна кваліфікаційна робота відповідає вимогам, виконана у повному обсязі і заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Кабанцев Олексій Сергійович на отримання кваліфікації бакалавра відповідно до обраної спеціальності.

Рецензент:

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри управлінських технологій
Інституту менеджменту
та освіти дорослих
Університету «КРОК»

Г.М. Пазесва